

 Medexpress, 2019-10-11 11:54

Raport NIK: uzależnienia od alkoholu i narkotyków wciąż bagatelizowane

 Thinkstock/GettyImages

Najwyższa Izba Kontroli opublikowała raport dotyczący profilaktyki uzależnień od alkoholu i narkotyków. Apeluje do MZ o doprecyzowanie przepisów i rozważenie wprowadzenia obowiązku realizacji zadań z zakresu profilaktyki uzależnień w oparciu o wieloletnie gminne programy.

WARTO PRZECZYTAĆ

 [Picie picia nierówne. Które nawyki minimalizują ryzyko chorób i zgonu?](#)

NIK uważa, że zadania na rzecz zapobiegania uzależnieniom od alkoholu i narkotyków realizowane są przez władze samorządowe w sposób nierzetelny.

Leczenie uzależnień przebiega w Polsce na trzech poziomach administracji: rządowej, samorządów wojewódzkich oraz samorządów gminnych. Działania oparte są na programach, m.in. na Narodowym Programie Zdrowia, odpowiednio wojewódzkich i gminnych programów profilaktyki oraz rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałaniu narkomanii. Finanse na powyższe działania pochodzą, przede wszystkim z dochodów z opłat za wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. W 2017 r. te dochody wyniosły w sumie blisko 830 mln zł.

W leczeniu wszelkich uzależnień kluczowy jest czas, pozwalający na podjęcie szybkiej reakcji przeciwdziałającej szkodliwemu zjawisku na tle alkoholowym czy narkotycznym. Efekty zapewniają spersonalizowane działania, np. systematyczne zajęcia dla danych grup docelowych.

Działać inaczej

Od 2010 roku w Polsce działa system rekomendacji programów profilaktycznych, w ramach którego oceniane są programy promocji zdrowia psychicznego, profilaktyki uzależnień i innych problematycznych zachowań dzieci i młodzieży. NIK ocenił działalność Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, które wywiązywały się ze swoich zadań. Wraz z Psychiatrii i Neurologii oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji przyczyniły się do rozwinięcia systemu i poszerzenia oferty programów profilaktycznych o potwierdzonej skuteczności. Liczba takich programów wzrosła z 11 w 2013 r. do 23 w 2018 r.

Pomimo możliwość sięgnięcia po szereg narzędzi znaczna część samorządów gmin i województw nadal wykazuje większe zainteresowanie realizacją programów i działań, które nie spełniają standardów skutecznej profilaktyki. Wybierają imprezy plenerowe, sportowe, tzw. pogadanki i obejmują nimi największe grupy uczniów, ich rodziców i nauczycieli.

Co więcej, szkoły zobligowane są do realizacji działań profilaktycznych, jednak z przeprowadzonego badania wynika, że w znacznej części szkół – 32 proc. na przełomie 2016 - 2018 roku nie zrealizowano żadnego rekomendowanego programu profilaktycznego, wśród szkół podstawowych odsetek ten wyniósł 32 proc. , a wśród ponadpodstawowych 35 proc.

Niechęć do finansowania programów o sprawdzonej skuteczności, przedstawiciele kontrolowanych

urzędów tłumaczą m.in. wysokimi kosztami. Programy są zwykle długookresowe, kierowane do wąskiej grupy ludzi. Co więcej, rodzą konieczność zatrudnienia do realizowania działań osób spełniających wysokie wymagania merytoryczne.

Przeszkodą jest także, za mało liczba szkoleń dla realizatorów działań. Drobną poprawę sytuacji przyniósł Narodowy Program Zdrowia na lata 2016 – 2020, nałożono wówczas na samorządy obowiązek wdrażania i upowszechniania programów profilaktycznych o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, w szczególności zalecanych w ramach systemu rekomendacji. Kontrola przeprowadzona przez NIK wskazała, że na działania o niepotwierdzonej skuteczności postawiły samorządy 6 skontrolowanych województw: lubelskiego, mazowieckiego, podlaskiego, śląskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskie. To ostatnie, w badanym okresie nie sfinansowało ani jednego rekomendowanego programu.

NIK apeluje

W latach 2016 – 2018 samorządy województw, w ramach własnych programów rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, finansowały przede wszystkim inwestycje i zakupy inwestycyjne w placówkach leczenia uzależnień, kształcenie i podnoszenie kompetencji kadr lecznictwa odwykowego oraz realizację innych niż rekomendowane programów i działań profilaktycznych. Na te cele przeznaczyły ok. 98% środków w ramach wojewódzkich programów (tj. prawie 67,5 mln zł z niemal 69 mln zł). Co więcej, pomimo jasnych zapisów w Narodowym Programie Zdrowia część urzędów miała wątpliwości czy są zobowiązane do wdrażania i upowszechniania profilaktycznych programów rekomendowanych.

Z tego powodu NIK apeluje do MZ o doprecyzowanie przepisów. Tak by ten obowiązek został wskazany samorządom gmin i województw bezpośrednio w ustawach o przeciwdziałaniu alkoholizmowi i narkomanii.

Gminy mają moc

Największy wpływ na kształt działań profilaktycznych mają gminy. Według statystyk Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, wydają one ok. 99 proc. środków przeznaczonych na ten cel, z czego 63 proc. przeznaczają na działania skierowane do dzieci i młodzieży. Niestety, charakter działań podejmowanych przez gminy opierały się na nierzetelnym podejściu. Przede wszystkim, powinno być wykonana dokładna diagnoza miejscowych problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, która powinna prowadzić do ustalenia rozmiarów problemów, tendencji w zachodzących zjawiskach oraz wskazania kluczowych zagrożeń i potrzeb w tym zakresie. Kolejnym etapem powinien być wybór celów odnoszących się do zidentyfikowanych w diagnozie najważniejszych problemów.

Skontrolowane gminy, część lub wszystkie cele formułowały jednak na wysokim poziomie ogólności, co utrudniało im rzetelną ocenę skuteczności podejmowanych działań, a część tych celów nie miała żadnego związku ze zdiagnozowanymi problemami i zagrożeniami.

Problemem uniemożliwiającym sprawną kontrolę NIK był bo zaledwie roczny okres obowiązywania gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, a także programu przeciwdziałania narkomanii.

Izba zaapelowała do ministra zdrowia o rozważenie wprowadzenia obowiązku realizacji zadań z zakresu profilaktyki uzależnień w oparciu o wieloletnie gminne programy.

Podkreśliła również, że dotychczas minister zdrowia nie wywiązał się z obowiązku przeprowadzenia ewaluacji, tzn. nie sprawdził czy funkcjonowanie systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia publicznego osiągnęło zakładane cele. Kontroli nie przeprowadzały również: Krajowe Biuro do spraw Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów

Alkoholowych.

Zdaniem NIK to uniemożliwiło tym instytucjom ocenę trafności, skuteczności i efektywności podjętych dotychczas działań z zakresu profilaktyki uzależnień od alkoholu i narkotyków, ujętych w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020.

Źródło: NIK